

א אורן עמיאל
נגד
מדינת ישראל

ב בבית-המשפט העליון
[3.2.2003]
לפני הנשיא א' ברק

ג בבקשתו למשפט חוזר טוען המבקש, שהורשע בבית-משפט השלום בעבירות שונות, כי לאור
ראיות חדשות שהגיעו לידי לא היה כל בסיס להרשעתו בעבירות של שינוי זהות של רכב או
של חלק של רכב, נהיגה ללא תעודת ביטוח ונהיגה ברכב שניתן עליו איסור שימוש. כן טוען
המבקש כי אופן ההגנה הרשלני שנקט סניגורו הקודם במשפט גרם לו עיוות דין. בכך קמות לו,
לטענתו, עילות למשפט חוזר לפי חוק כתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984 (להלן –
החוק). אף לעמדת היועץ המשפטי לממשלה מתקיימות במבקש עילות המצדיקות ניהול משפט
חוזר מטעמיו של המבקש.

בית-המשפט העליון פסק:

א. (1) הוראות סעיף 31(א) לחוק משקפות את הצורך לאזן בין שני ערכים מרכזיים: האחד,
עניינו הצורך בהבטחת מנגנון דינמי אשר יאפשר תיקון טעות שנפלה בהרשעתו של
אדם, שכן גם השופט, אשר הוא בן אנוש, עשוי לטעות. ערך זה מבוסס על ההכרה כי
אין קיימת מערכת משפט מושלמת שביכולתה לפעול ללא תקלות ולעשות צדק
מוחלט. כן הוא מכיר בצורך באמון הציבור בהכרה עצמית של מערכת המשפט את
מגבלותיה. הערך השני הוא סופיות הדיון. זוהי נקודת המוצא המעוגנת הן באינטרס
הציבור כי יהיה סוף להתדיינות הן בצורכיהן של המערכת השיפוטית ושל מערכת
האכיפה הפלילית לשרת את עניינם של נאשמים אחרים הממתינים לבירור משפטם.
ערך זה שואב את כוחו גם מן האינטרס החינוכי וההרתעתי שביסוד פסק-הדין
(1306 – 307א).

(2) משפט חוזר הינו החריג ולא הכלל. אין הוא בבחינת ערעור נוסף, אלא הוא מוסד
מיוחד המאפשר לבחון פעם נוספת פסק-דין פלילי סופי מקום שהאיוון הראוי בין
השאיפה לאמת לבין השאיפה לסופיות הדיון מצדיק זאת. מרכז הכובד של ההסדר
שנקבע במסגרת סעיף 31(א) לחוק הוא הנידון ולא הציבור (307ב).

ב. (1) העילה הראשונה להורות על קיום משפט חוזר הרלוונטית בנסיבות העניין עניינה, לפי
סעיף 31(א)(2) לחוק, בעובדות או בראיות העשויות, לבדן או עם החומר שהיה בפני

- בית-המשפט בראשונה, לשנות את תוצאות המשפט לטובת הנידון. במסגרת עילה זו יש לבחון אם הראיות והעובדות הן בעלות אותו "משקל סגולי" שכשלעצמן או בהשתלבותן עם החומר שהיה בנוי בית-המשפט יש בהן כדי להביא לשינוי תוצאת המשפט. הן צריכות להקים חשחית ממשית המצדיקה חריגה מעקרון סופיות הדיון ולהיות ראיות קבילות בעלות אמינות לכאורית. הכרח הוא כי בית-המשפט ישתכנע כי חומר הראיות או העובדות הנטענים היו יכולים – אך לא חייבים בוודאות – לשנות את תוצאת המשפט לטובה (307ג – ה).
- ב (2) העילה השנייה הרלוונטית קבועה בסעיף 31(א)(4) לחוק, שהינו "סעיף סל" אשר בא להרחיב את גדרי סמכותו ושיקול-דעתו של בית-המשפט בבואו להחליט בבקשה לקיומו של משפט חוזר. אין הוא גורע מעקרון סופיות הדיון של פסק-הדין אלא מתיר לבית-המשפט להתחשב בקיומן של נסיבות מיוחדות. עניינה של הוראה זו הוא מתן היכולת לבית-המשפט להשקיף ב"מבט על" על ההליך כולו. במסגרתו של המושג "עיוות דין" המצוי בגדרי הסעיף יש להכיל גם פגמים דיוניים תמורים בהליך, הגם שאין בהם לעתים אותו פוטנציאל לשינוי התוצאה. פגמים אלה עשויים לכלול, בנסיבות מסוימות, כשל בייצוג. בקיומו של עיוות דין בהרשעה אין די. על בית-המשפט לבחון אם ישנו חשש ממשי לעיוות הדין בהרשעה. משפט חוזר אינו "הזדמנות נוספת" גרדא, שבמסגרתה טווה בעל-דין גירסת הגנה חלופית (307ה – 308ב, 309א).
- ד (3) עיוות הדין שיצר הכשל בייצוג המבקש במשפטו, בצירוף הראיות והעובדות החדשות ביחס לעבירות נהיגה ברכב שניתן עליו איסור שימוש, ונהיגה ללא תעודת ביטוח – כל אלה מקימים למבקש עילה לקיומו של משפט חוזר (310א, ד – ה).

חקיקה ראשית שאוזכרה:

- ה – חוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984, סעיפים 31, 31(א), 31(א)(2), 31(א)(4), 31(ד).

חקיקת משנה שאוזכרה:

- ו – תקנות בתי המשפט (סדרי דין במשפט חוזר), תשי"ז-1957, תקנה 2(ג).

פסקי-דין של בית-המשפט העליון שאוזכרו:

- [1] מ"ח 7558/97 בן-ארי נ' מדינת ישראל, פ"ד נג(1) 433.
 [2] מ"ח 6148/95 עזריה נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(2) 334.
 [3] כג"ץ 177/50 ראובן נ' יו"ר וחברי המועצה המשפטית, פ"ד ה 737.
 [4] מ"ח 7929/96 קוחלי נ' מדינת ישראל, פ"ד נג(1) 529.
 [5] מ"ח 8777/99 פלינק נ' מדינת ישראל, פ"ד נד(4) 746.
 [6] מ"ח 6731/96 ברנס נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(4) 241.

[7] מ"ח 3032/99 ברנס נ' מדינת ישראל, פ"ד נו (3) 354.

[8] מ"ח 4512/99 אייזין נ' מדינת ישראל, פ"ד נה (1) 357.

[9] מ"ח 6/84 מאמא נ' מדינת ישראל, פ"ד לח (3) 498.

א

מאמרים ישראלים שאוזכרו:

[10] ש"ז פלר "הרהביליטיציה – מוסד משפטי מיוחד מחוייב המציאות" משפטים א (תשכ"ח-תשכ"ט) 497.

ב

שונות:

[11] דירוחשבון הוועדה לענין הרשעה על סמך הודאה בלבד ולענין העילות למשפט חוזר (תשנ"ה).

ג

בקשה למשפט חוזר. הבקשה נתקבלה.

משה רבי – בשם המבקש;

אליקים רובינשטיין, היועץ המשפטי לממשלה – בשם המשיבה.

ד

החלטה

המבקש הורשע בבית-משפט השלום בעבירות של גרימת מוות בנהיגה רשלנית, נהיגה ללא רישיון רכב תקף, נהיגה ברכב שניתן עליו איסור שימוש, נהיגה ללא תעודת ביטוח ושינוי זהות של רכב או של חלק של רכב. ערעורו לבית-המשפט המחוזי על חומרת העונש התקבל. בפניי בקשתו למשפט חוזר.

ה

העובדות

1. ביום 19.7.1995 נהג המבקש, עת היה חייל בשירות סדיר, באופנוע שבבעלותו כשהוא מסייע את חברו. במהלך הנסיעה ביצע המבקש עקיפה שבעטייה התקרב לאוטובוס שנסע לפניו והתנגש בו מאחור. כתוצאה מכך הועף הנוסע מהאופנוע, הוטח בכביש, ראשו נחבל והוא נפטר במקום. בחקירת המקרה נתגלה כי לוחית המספר של האופנוע, אשר בעת התאונה נחזה להיראות כבעל מספר רישוי 18-828-01, הייתה מרוחה בצבע שחור. לאחר הסרת הצבע נתגלה כי מספרו האמיתי של האופנוע הינו 19-929-01. כן התברר כי ביחס לאופנוע זה הוצאה הודעת איסור שימוש, והוא הורד מהכביש בעקבות תאונה קודמת מיום 5.7.1994. באותה עת

ו

ז

א היה האופנוע בבעלותו של אחר, עוזי ריצון, אשר מכר את שרידי האופנוע לאלי פרץ. זה האחרון מכרו ליוסף דבש (להלן – דבש) והוא מכר לאחר מכן את האופנוע למבקש בתורש מאי 1995. כן נתברר כי בתעודת הביטוח של חברת "הפול" שהציג המבקש נרשם מספר הרישוי 17-929-01 השונה ממספרו האמיתי של האופנוע.

כתב-האישום וקו ההגנה של המבקש

ב 2. המבקש, אשר נפצע אף הוא בתאונה ואושפז בבית החולים, מסר הודעה למשטרה (ביום 19.7.1995), אך בחקירתו לאחר מכן שמר על זכות השתיקה. נוכח מימצאי החקירה הואשם המבקש בגרימת מוות בנהיגה רשלנית ובשורת העבירות שפורטו לעיל (ת"פ 1483/95). בישיבות ההקראה בבית-משפט השלום בכפר סבא (כבוד השופט א' שילה) כפר המבקש, אשר לא היה מיוצג, כפירה כללית בכל העובדות. בית-המשפט מינה למבקש סניגור, ולאחר חילופי סניגורים ייצג את המבקש עורך-דין שמחה ניר (להלן – הסניגור). בישיבה הראשונה שהיה מיוצג בה חזר המבקש על כפירתו בכתב-האישום, ובישיבת ההוכחות הראשונה שאליה לא התייצב (ביום 21.5.1996), ביקש הסניגור לדון באישומים בהיעדר המבקש. כך אכן נעשה, ובישיבה זו העידו מטעם התביעה דבש, אשר מנר למבקש את אופנועו, והכוחן המשטרתי שגבה את הודעת המבקש. בהמשך פרשת התביעה העידו נהג האוטובוס שהמבקש פגע בו באופנועו וכן עד ראייה לתאונה. בתום פרשת התביעה הודיע הסניגור כי המבקש לא ינהל פרשת הגנה, וזו אכן לא נוהלה למעט הגשת שני מוצגים במסגרת חקירה נגדית. המבקש לא העיד, והתיק עבר היישר לשלב הסיכומים.

ה 3. קו ההגנה שננקט במהלך המשפט התמקד בטענה שלפיה התביעה לא הוכיחה כי המבקש הוא האדם שביצע את העבירות נושא כתב-האישום. לטענת הסניגור, בוחן התנועה אשר גבה את הודעת המבקש בבית החולים, העיד כי אינו זוכר אם זיהה את המבקש לפי תעודת זהות או מסמך מזהה אחר, ולפיכך לא ניתן להסתמך על הודעת המבקש כל עוד לא הוכח שהוא אכן האדם שמסרה. אשר לעדותו של דבש שלפיה מכר את האופנוע למבקש, טען הסניגור כי לא הוכח שאכן הקונה הוא המבקש. כאמור, בישיבה שהעידו בה שני העדים לא נכת המבקש כך שלא היה ניתן לזהותו אף באולם בית-המשפט.

פסק-דינו של בית-משפט השלום

ז 4. המבקש הורשע על-ידי ביהמ"שפט בכל העבירות נושא כתב-האישום. בפסק-דינו (מיום 25.9.1996) קבע ביהמ"שפט, כי עקב קו ההגנה שנקט המבקש הרי

א שאין מחלוקת באשר לעובדות הרלוונטיות ולעצם מעשי העבירה. באשר לאישום בדבר גרימת מוות בנהיגה רשלנית נקבע כי במהלך נסיעתו ביצע המבקש שורת עקיפות מסוכנות, כאשר בסיומן נוצר המגע בין האופנוע לבין חלקו האחורי של האוטובוס. בית-המשפט מצא כי המבקש התרשל בנהיגתו, וזאת בהסתמך על מימצאי הבוחן המשטרי ועדותו, כמו גם על עדויות נהג האוטובוס המעורב ועד ראייה לתאונה. כן נקבע כי הוכח שמותו של המנוח נגרם עקב התאונה. בית-המשפט רחה כלא מהימנה את גירסת המבקש בחקירתו הראשונה שנערכה שעות מספר לאחר התאונה, ולפיה האוטובוס הוא שפגע בדופן השמאלית של האופנוע. לעניין עבירת זיוף לוחית הרישוי של האופנוע נקבע כי משהוכח שהאופנוע נרכש על-ידי המבקש והיה בחזקתו, המסקנה הטבעית המתחזקת משתיקת המבקש בחקירתו במשטרה ובבית-המשפט, היא שהוא זה שזייף את הלוחית. באשר לאישומים בדבר נהיגה ללא רישיון רכב תקף וברכב שניתן עליו איסור שימוש קבע בית-המשפט, בהסתמך על עדותו של דבש, כי המבקש רכש את האופנוע ללא מסמכי הרישוי. אף שהמוכר אמר לו כי עליו לדאוג לקבלתם ממשד הרישוי, הרי שלא היה יכול לעשות כן עקב צו איסור שימוש באופנוע שנרשם במשרד הרישוי. כן נקבע כי באישור הזמני להעברת הבעלות, שהציג המבקש בפני המשטרה, נחזה מספר הרישוי להיות מזויף. לגבי עבירת הנהיגה ללא תעודת ביטוח נקבע כי תעודת הביטוח שהמציא המבקש למשטרה איננה נוגעת לאופנוע דנן, שכן המספר המופיע בה הוא של אופנוע אחר.

5. בית-המשפט רחה את טענת ההגנה שלפיה לא הוכח מעבר לכל ספק כי המבקש הוא שרכש את האופנוע ונהג בו בזמן התאונה, וקבע כי אין בה ממש. נקבע, כי אי-הבאת ראיות מטעם המבקש ואי-המצאת הסברים לכלל הראיות הקושרות אותו למעשים נושא כתב-האישום פועלות לחובתו. כך ודאי לאור ראיות התביעה בעניין, המשכנעות מעבר לספק סביר. בית-המשפט רחה את האפשרות התאורטית שהעלה הסניגור, ולפיה אלמוני אשר הזדהה בשם המבקש היה מוכן להיחקר אצל הבוחן המשטרי סמוך לאחר התאונה, וכשל היותו בעל זיכרון פנומגלי הזדהה באמצעות רישיון הנהיגה האמיתי של המבקש אשר אינו נושא תצלום של בעל הרישיון. נקבע כי אפילו הסניגור עצמו אינו טוען במפורש כי מדובר באדם אחר שרכש את האופנוע, נהג בו בזמן התאונה ונחקר לאחר מכן בבית החולים. כן קבע בית-המשפט כי אף אם הבוחן המשטרי אינו זוכר אם זיהה את המבקש באמצעות מסמכים, הרי שאין האמור בפגם מהותי, שכן הדברים עולים מן הפרטים המפורטים שנמסרו בהודעה עצמה. בנוסף, הסניגור עצמו מודה כי המבקש זיהה עצמו בפגישות הנוספות שנערכו עם חוקרי המשטרה באמצעות תעודת זיהוי, קיבל ליריו צו פסילה מינהלי ובשום שלב לא טען כי האמור בטעות בזיהוי. זיהוי המבקש נתמך גם בעדותו של דבש, שהעיד כי מכר למבקש

ולא לאדם אחר את האופנוע, והמבקש הוא שמילא את הפרטים בטופס העברת הבעלות.

א

6. בית-המשפט גזר על המבקש (ביום 1.1.1997) שלוש שנות מאסר, ומהן שנתיים בפועל והיתרה על-תנאי שלא יורשע בעבירת נהיגה או בעבירה אחרת מהעבירות שהורשע בהן במשך שלוש שנים מיום שחרורו. כן נפסל המבקש מלהחזיק רישיון נהיגה או לקבלו למשך עשר שנים, ונפסל לצמינות מלקבל רישיון נהיגה באופנוע או להחזיקו. בית-המשפט ציין כי אף שבטיעוניה לעונש ביקשה התביעה לבוא חשבון עם המבקש בשל ניהול המשפט כאשר ידע שאין בהגנתו ממש, הרי שאין הוא זוקף לחובת המבקש את שמירתו על זכות השתיקה שנקט כנראה לפי ייעוצו של הסניגור.

ב

ג

הערעור לבית-המשפט המחוזי

ד

7. המבקש, אשר החליף את בא-כוחו, הגיש ערעור לבית-המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו (ע"פ 138/97) על תומרת העונש. לטענתו, כתוצאה מאופן ניהול המשפט לא הוכחו בערכאה דלמטה פרטים נוספים ועובדות הקשורים לתאונה ולפרשת האופנוע והזיופים. המבקש טען כי אף שבית-המשפט ציין כי אין הוא זוקף לחובת המבקש את אופן ניהול המשפט על-ידי, הרי שלאור גזר-הדין נראה שלא עלה בידיו להתעלם מכך. כן טען המבקש כי נוכח נסיבותיו האישיות והמלצות תסקיר שירות המבחן יש להפחית בעונשו, הן לעניין עונש המאסר הן לעניין פסילת רישיון הנהיגה. המדינה מצדה הביעה הסכמתה להתערבות בעניין עונש המאסר לאור נסיבותיו האישיות ולאור רמת הענישה הננקטת בעבירות שעניינן תאונות דרכים קטלניות, עם זאת התנגדה המשיבה להתערבות ביתר חלקי גזר-הדין.

ה

ו

8. בפסק-דינו מיום 8.4.1997 (כבוד השופטים י' גולדברג, א' א' לוי וא' גרוניס) קיבל בית-המשפט את הערעור באופן חלקי. עונש המאסר הועמד על 30 חודשים, ומתוכם 18 לריצוי בפועל והיתרה על-תנאי למשך 3 שנים. עונש הפסילה נותר על כנו. בהסכמת המבקש הוא הועמד בפיקוח שירות המבחן לתקופה של 18 חודשים מיום שחרורו.

ז

הבקשה למשפט חוזר

9. ביום 11.7.2001 פנה בא-כוחו הנוכחי של המבקש במכתב ליועץ המשפטי לממשלה (להלן – היועמ"ש). טענתו הייתה כי לאור ראיות חדשות שהגיעו לאחרונה

לידי המבקש לא היה כל בסיס להרשעתו בעבירות של שינוי זהות של רכב או של חלק של רכב, נהיגה ללא תעודת ביטוח ונהיגה ברכב שניתן עליו איסור שימוש. כן טען המבקש כי אופן ההגנה הרשלני שנקט, לטענתו, הסניגור שייצגו בבית-משפט השלום גרם לו עיוות דין, ובכך קמה לו עילה למשפט חוזר לפי סעיף 31(א)(4) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984 (להלן – החוק).

10. ראיה חדשה אחת שהצביע עליה בא-כוח המבקש עניינה האישום בדבר נהיגה ברכב שניתנה עליו הודעת אי-שימוש. מדובר בכתב-הגנה והודעת צד ד' שהגיש דבש במסגרת תביעה אזרחית שהגישה "קרנית" כנגד המבקש לתשלום הפיצויים ששילמה למשפחת המנוח שנהרג בתאונה. המבקש הוא ששלח את הודעת צד ג' לדבש בטענה כי לא הודיעו על הוצאת הודעת אי-שימוש על-ידי משרד הרישוי. ככתב-ההגנה שהגיש דבש נטען כי הוא עצמו לא ידע על קיומה של הודעת אי-השימוש. דבש אף שלח הודעת צד ד' לאלי פרץ, אשר מכר לו את האופנוע, בטענה שזה לא הודיעו על הודעת אי-השימוש. הראיה החדשה השנייה שהצביע עליה בא-כוח המבקש עניינה ההרשעה בנהיגה ללא תעודת ביטוח. עורך-דין דניאל נווה, מי שהיה בזמן התאונה בעליו של אופנוע מספר 17-929-01, הוא המספר המופיע בתעודת הביטוח שברשות המבקש, אישר כי אינו מכיר את המבקש ואינו רואה כל סיבה שבעטייה יבטח המבקש את אופנועו. כן הוא מציין כי בעוד אופנועו היה בנפח 50 סמ"ק, הרי שבתעודת הביטוח מצוין כי נפח המנוע של האופנוע המבוטח הוא 400 סמ"ק. משכך, ולאור השוני הקיים גם ביחס לשנות הייצור של שני האופנועים, טוען המבקש כי המסקנה המתבקשת היא שהמספר המופיע בתעודת הביטוח נובע מטעות קולמוס ולא מזיוף מכוון. המבקש מוסיף כי בהתבסס על שתי ראיות אלו עולה שלא היה לו כל מניע לזייף את מספר הרישוי של האופנוע, והגריז שהיה מרוח על לוחית הזיהוי הינו תוצאה של לכלוך בלבד.

11. לעניין הייצוג הרשלני טוען המבקש כי בעצת סניגורו הוא נקט קו הגנה יחיד כלפי כל האישומים, ולפיו קיימת טעות בזיהויו כנהג האופנוע המעורב בתאונה. קו הגנה זה היה חסר כל סיכוי להצלחה, באשר קודם למינוי הסניגור שיתף המבקש שיתוף פעולה מלא עם המשטרה, וכאשר נחקר לראשונה מסר גירסה מלאה. משכך, נגרם למבקש עיוות דין בשל הייצוג הכושל.

12. בבקשתו מציין המבקש כי למימצאים שנקבעו כנגדו בפסק-הדין שתי השלכות כספיות משמעותיות: האחת, ביטול ההכרה בו על-ידי משרד הביטחון כנכה נפשית בשיעור של 30% והפסקת התגמול החודשי המשולם לו והמשמש למחייתו. זאת, משום שבעקבות הרשעתו סבור משרד הביטחון כי נכותו נגרמה עקב התנהגות

רעה וחמורה מצדו. השנייה, תביעתה של "קרנית" כנגד המבקש לשיפוי בסך 50,000 ש"ח בגין סכום הפיצויים ששילמה למשפחת המנוח. תביעה זו מתבססת על הרשעת המבקש בנהיגה ללא ביטוח.

עמדתו של היועץ המשפטי לממשלה

13. לאור טענותיו של המבקש הזרתה פרקליטת המדינה, גב' עדנה ארבל, שעה שכינה כממלאת-מקום היועמ"ש, על השלמת החקירה בתיק זה. במסגרתה התבקש המבקש למסור את גירסתו המלאה לגופם של האישומים, וכן הסכים לוותר על חסיון עורך-דין-לקוח לשם בירור קו ההגנה שננקט בבית-משפט השלום על-ידי הסניגור. כן נתקבל, אצל המשנה לפרקליטת המדינה, מכתב מאת הסניגור שבו אישר כי המשפט, כמו גם החקירה במשטרה, נוהל על-מי קו ההגנה שלו, וכי הוא האחראי עליו. בנוסף נערך בירור בחברת הביטוח שבה הוצאה תעודת הביטוח הנושאת את פרטי האופנוע של המבקש אך מספר רישוי שונה. בזהאם להוראות תקנה 2(ג) לתקנות בתי המשפט (סדרי דין במשפט חוזר), תשי"ז-1957. הגיש היועמ"ש את חוות-דעתו בבקשה למשפט חוזר.

14. מהשלמת החקירה הובררו העובדות האלה: ראשית, בשטר המכר לרישום שינוי בעלות רכב אשר נמצא בידי משרד הרישוי, רשום כי מספר הרישוי של האופנוע הוא 17-929-01. היות שנתגלתה אי-התאמה בין פרטי המוכר הרשומים על השטר (דבש) לבעלים של האופנוע שמספרו 17-929-01 (דניאל נווה) לא בוצעה העברת הבעלות. אף שלמבקש נשלחה הודעה על כך ועל הצורך לשלוח צילום של שטר המכר ושל רישיון הרכב לשם רישום האופנוע על שמו, הרי שאין אישור כי המכתב הגיע לידיו, שכן הוא נשלח ברואר רגיל. שנית, המבקש הכחיש כי שינה את מספר הרישוי שעל גבי טופס העברת הבעלות מ-17-929-01 ל-19-929-01. שלישית, בטופס ההצעה לביטוח רכב של המבקש נרשם המספר 17-929-01, וזאת, לטענת המבקש, כתוצאה מטעות קולמוס שלו. כיום אין אפשרות לדעת אם הפקידה בחברת ביטוח "הפול" שטיפלה במבקש, ואשר זהותה אינה ידועה, בדקה את מסמכי הרכב, אף כי הייתה אמורה לעשות כן בהתאם לנוהל. רביעית, ביום 5.9.1995, כחודשיים לאחר התאונה, ביקש המבקש לבטל את פוליסת הביטוח וקיבל לידיו החזר פרמיה בסך 1684 ש"ח. לשם קבלת החזר זה חתם המבקש על טופס ביטול, ובו הצהירה כי במהלך תקופת הביטוח ועד ליום הביטול לא אירעה נזל תאונה אשר בעקבותיה עלולה להגיע דרישה או תביעה נגד חברת הביטוח. לטענת המבקש, הורה לו הסניגור לבטל את הפוליסה ולקבל את החזר הכספי, שכן הוא תובע את משרד הביטחון, וממילא לא ניתן לתבוע גם את חברת הביטוח. המבקש הוסיף כי היה מעוניין בביטול הפוליסה כדי לשלם

לסניגורו מכספי ההחזר. חמישית, המבקש טען כי בעת רכישת האופנוע לא קיבל לידיו את רישיונות הרכב, והמוכר הבטיח לו שהם יישלחו לביתו לאחר העברת הבעלות. רישיונות אלה לא הגיעו אל המבקש, והוא המתין שיישלחו אליו ממשרד הרישוי. שישי, המבקש שב והכחיש כי שינה את מספר הרישוי של האופנוע וטען כי האופנוע כולו היה מלוכלך וכך גם לוחית הרישוי. שביעית, לעניין הייעוץ המשפטי טען המבקש כי הסניגור אמר לו שלא לדבר עם איש על התאונה, לא לספר כי הוא משמש כסניגורו, וכן יעץ לו לשתוק במהלך החקירה והמשפט. המבקש יישם המלצות אלה בשל האמון הרב שנתן בסניגור.

15. לשיטתו של היועמ"ש, סעיף 31(א)(4) לחוק מאפשר קיומו של משפט חוזר גם מקום שהתורשל הסניגור באופן המקים חשש ממשי לעיוות דין גם מקום שאין בפגמים הדיוניים החמורים פוטנציאל לשינוי בתוצאת פסק-הדין. בנסיבות המקרה שלפנינו ולאור מימצאי החקירה סיכם היועמ"ש את עמדתו, באומרו:

"נראה כי האופן בו נוהל המשפט מקים חשש ממשי כי למבקש נגרם עיוות דין בהקשרים מסוימים. המבקש היה חייל, בן 21 בעת התאונה שגרמה למות חברו הטוב. בנסיבות אלה ניתן לקבל את טענתו של המבקש בדבר מצבו הנפשי הקשה, עת פנה לעורך-דין שמחה ניר, שנמסר לו כי הוא מומחה לדיני תעבורה, וקיבל את עצתו לשתוק בחקירה ולאחר מכן במשפט, תוך מתן אמון מוחלט בו. עורך-דין שמחה ניר אישר כי אכן זה היה קו ההגנה שנקט בחקירה במשטרה ובמשפט. כיום נדמה כי עצה זו יצרה קושי חמור במתן הגנה למבקש. המבקש הורשע באופן גורף בכל העבירות שיוחסו לו והעונש שנגזר עליו היה חמור, עד שאף המדינה הסכימה בערעור להפחתתו. בנוסף, הרשתתו בעבירות אלה היא בעלת השלכות כספיות משמעותיות מבחינתו, כפי שמפורט בבקשה למשפט חוזר. גירסת המבקש לגופם של האישומים לא נמסרה בחקירה ואף לא במהלך המשפט, וזאת כאמור בעצת סניגורו, ובנסיבות העניין קיים קושי להסיק מכך מסקנה לחובתו. גירסת המבקש הובררה רק בהשלמת החקירה שנערכה כעת, ונראה כי יש לאפשר בחינתה במשפט חוזר. לפיכך סבורני כי ניתן היה לאפשר למבקש קיומו של משפט חוזר ביחס לעבירות נושא הבקשה, דהיינו שינוי זהות של רכב, נהיגה ללא ביטוח ואיסור שימוש ברכב, כמפורט לעיל."

היועמ"ש הוסיף כי לעניין העבירה של נהיגה ברכב שניתן עליו איסור שימוש נראה כי לא הונחה בבית-משפט השלום תשתית ראייתית מספקת לכך שהמבקש ידע כי

האופנוע הורד מהכביש, וכי יש עליו איסור שימוש. בנסיבות אלו מוצא היועמ"ש לנכון להסכים לזיכויו של המבקש מעבירה זו מחמת הספק, על-פי הוראת סעיף 31(ד) לחוק, שכן הוא אינו רואה תועלת בקיומו של משפט חוזר לגביה. לא כן באשר לשתי העבירות האחרות שלגביהן יש מקום למשפט חוזר.

המסגרת הנורמטיבית

16. העילות בדין לקיומו של משפט חוזר קבועות בסעיף 31(א) לחוק הקובע:

"נשיא בית המשפט העליון או המשנה לנשיא או שופט אחר של בית המשפט העליון שקבע לכך הנשיא רשאי להורות כי בית המשפט העליון או בית משפט מחוזי שיקבע לכך, יקיים משפט חוזר בענין פלילי שנפסק בו סופית, אם ראה כי נתקיים אחד מאלה:

- (1) בית משפט פסק כי ראה מהראיות שהובאו באותו ענין יסודה היה בשקר או בזיוף, ויש יסוד להניח כי אילולא ראה זאת היה בכך כדי לשנות את תוצאות המשפט לטובת הנידון;
- (2) הוצגו עובדות או ראיות, העשויות, לבדן או ביחד עם החומר שהיה בפני בית המשפט בראשונה, לשנות את תוצאות המשפט לטובת הנידון;
- (3) אדם אחר הורשע בינתיים כביצוע אותו מעשה העבירה, ומהנסיבות שנתגלו במשפטו של אותו אדם אחר נראה כי מי שהורשע לראשונה בעבירה לא ביצע אותה.
- (4) נתעורר חשש של ממש כי בהרשעה נגרם לנידון עיוות דין."

הוראות סעיף זה משקפות את האורך לאזן בין שני ערכים מרכזיים (ראו מ"ח 7558/97 בן-ארי נ' מדינת ישראל [1], ב"מ 443): האחד, עניינו הצורך בהבטחת מנגנון דינוני אשר יאפשר תיקון טעות שנפלה בהרשעתו של אדם, שכן גם השופט אשר בן אנוש עשוי לטעות (ראו מ"ח 6148/95 עזריה נ' מדינת ישראל (להלן – פרשת עזריה [2]), בעמ' 354). ערך זה מבוסס על ההכרה כי אין קיימת מערכת משפט מושלמת שביכולתה לפעול ללא תקלות ולעשות צדק מוחלט (ראו בג"ץ 177/50 דאובן נ' יו"ד וחברי המועצה המשפטית [3]). כן הוא מכיר בצורך באמון הציבור בהכרה עצמית של מערכת המשפט את מגבלותיה (פרשת עזריה [2], שם). הערך השני הוא סופיות הדין. זוהי נקודת המוצא, המעוגנת הן באינטרס הציבור כי יהיה סוף להתדיינות, הן בצורכייהן של

המערכת השיפוטית ושל מערכת האכיפה הפלילית לשרת את ענייניהם של נאשמים אחרים הממתינים לבירור משפטים (ראו מ"ח 7929/96 קוזלי נ' מדינת ישראל (להלן – פרשת קוזלי [4]), בעמ' 559). ערך זה שואב את כוחו גם מן האינטרס החינוכי וההרתעתי שביסוד פסק-הדין (ראו ש"ז פלר "הרהביליטציה – מוסד משפטי מיוחד מחוייב המציאות" [10], בעמ' 503). אכן, משפט חוזר הינו החריג ולא הכלל. אין הוא בבחינת ערעור נוסף, אלא הוא מוסד מיוחד המאפשר לבחון פעם נוספת פסק-דין פלילי סופי מקום שהאיון הראוי בין השאיפה לאמת לבין השאיפה לסופיות הדיון מצדיק זאת (ראו פרשת עזריה [2], בעמ' 356). מרכז הכובד של ההסדר שנקבע במסגרת סעיף 31(א) לחוק הוא הנידון ולא הציבור (מ"ח 8777/99 פלינק נ' מדינת ישראל (להלן – פרשת פלינק [5]), בעמ' 758). הבקשה שלפניי נסמכת על שתי עילות מאלו הקבועות בגדרו של סעיף 31(א) לחוק, ועליהן אעמוד כעת.

17. הראשונה היא הוראת סעיף 31(א)(2) לחוק הקובעת כי מקום ש"הוצגו עובדות או ראיות, העשויות, לבדן או ביחד עם החומר שהיה בפני בית המשפט בראשונה, לשנות את תוצאות המשפט לטובת הנידון" קיימת עילה להורות על קיום משפט חוזר. על פרשנותה של עילה זו עמדתי בפרשות עזריה [2] וקוזלי [4]. ציינתי כי יש לבחון אם הראיות והעובדות הן בעלות אותו "משקל סגולי" שכשלעצמו, או בהשתלבותן עם החומר שהיה בפני בית-המשפט יש בהן כדי להביא לשינוי תוצאת המשפט (פרשת עזריה [2], בעמ' 355). הן צריכות להקים תשתית ממשית המצדיקה חריגה מעקרון סופיות הדיון ולהיות ראיות קבילות בעלות אמינות לכאורית. הכרח הוא כי בית-המשפט ישתכנע כי חומר הראיות או העובדות הנטענים היו יכולים – אך לא חייבים בוודאות – לשנות את תוצאת המשפט לטובת הנידון (ראו פרשת קוזלי [4], בעמ' 561). בעניינינו טוען המבקש כי אי-הצגת עובדות וראיות אלה בפני בית-המשפט עולה גם כדי חשש ממשי לעיוות דין במסגרת סעיף 31(א)(4). משכך נפנה לבחינת הוראותיו.

18. סעיף 31(א)(4) הינו סעיף סל אשר בא להרחיב את גדר סמכותו ושיקול-דעתו של בית-המשפט בכואו להחליט בבקשה לקימו של משפט חוזר. אין הוא גורע מעקרון סופיות הדיון של פסק-הדין, אלא התיר בידי בית-המשפט להתחשב בקיומן של נסיבות מיוחדות שהמחוקק לא היה יכול להזותן מראש עת קבע את נוסחו המקורי של סעיף 31 (מ"ח 6731/96 ברוס נ' מדינת ישראל [6], בעמ' 250-251). לשון אחר, עניינה של הוראה זו הוא מתן היכולת לבית-המשפט להשקיף ב"מבט על" על ההליך כולו (פרשת קוזלי [4], בעמ' 564; פרשת עזריה [2], בעמ' 359). משכך, פסקתי בעבר כי במסגרתו של המושג "עיוות דין" המצוי בגדרי סעיף 31(א)(4) יש להכיל גם פגמים דינאיים חמורים בהליך, הגם שאין בהם לעתים אותו פוטנציאל לשינוי התוצאה (פרשת קוזלי [4], בעמ' 564;

מ"ח 3032/99 ברנס נ' מדינת ישראל [7], בעמ' 378-379). פגמים אלה עשויים לכלול בנסיבות מסוימות כשל בייצוג (פרשת קוזלי [4], בעמ' 564-565; פרשת עזריה [2], בעמ' 361; מ"ח 4512/99 אייזין נ' מדינת ישראל (להלן – פרשת אייזין [8]), בעמ' 367; דירוחשבון הוועדה לענין הרשעה על סדך הוצאה בלבד ולענין העילות למשפט חוזר [11], בעמ' 55). אכן, בקיומו של עיוות דין בהרשעה אין די. על בית-המשפט הבחון את הבקשה למשפט חוזר לבחון אם ישנו חשש ממשי לעיוות הדין בהרשעה. את השאלה מהו המבחן ההסתברותי שיש לנקוט השארתי בעבר בצריך עיון (פרשת קוזלי [4], בעמ' 565). סבורני כי בנסיבות המקרה שבפניי ניתן לשוב ולהותיר את ההכרעה בסוגיה זו לעת מצוא.

מן הכלל אל הפרט

ג 19. המקרה שבפניי הוא מן המקרים המיוחדים והנדירים שבהם הן המבקש הן היועמ"ש תמימי דעים כי מתקיימות העילות למשפט חוזר. לאחר שעיינתי בבקשה ובחוות-דעתו של היועמ"ש, שותף אני לדעתו של היועמ"ש כי יש להיענות לבקשה. אבחן תחילה את טענותיו של המבקש הבאות בגדרו של סעיף 31(א)(2) לחוק. אמנם אין עוד דרישה כי העובדות והראיות הבאות בגדרו של סעיף זה לא יכלו להיות בידי המבקש בעת בירור משפטו, עם זאת שומה עלינו לבחון גם את פשר עיתוי הבאתן של ראיות כאמור רק עתה, משנסתיימו וזהליכים בעניינו של המבקש בערכאה ראשונה ובערכאת הערעור (פרשת אייזין [8], בעמ' 364). עמד על כך הנשיא שמגר באחת הפרשות:

ה "כאשר מבקשים לחדש את הדיון מראשיתו, לא די בהשגה על התוצאה או בהעלאת טענה, המצביעה על אפשרות קיומה של מערכת עובדות חלופית. אין גם להסתפק בכך, שמי שמעורב בעניין מעלה תיזה עובדתית חדשה; צריך להיות בהקשר או בנסיבות דבר כלשהו, המעניק לעובדות או לראיות החדשות בהן מדבר סעיף 31(א)(2) אמינות לכאורית, המצדיקה שקילתן מחדש ליד מערכת הראיות הקודמת. הוזה אומר, מי שמחליט על המשפט החוזר, איננו פועל פעולה אוטומאטית, המעוגנת אך ורק בקיומה או בהעלאתה של טענה עובדתית, אלא עליו גם לבחון, אם העובדה או הראיה כאמור בסעיף 31(א)(2) שוקלונן דיין על-מנת להצדיק ביטולו של הליך שנסתיים כדי להחזיר את הגלגל אחורה" (מ"ח 6/84 מאמא נ' מדינת ישראל [9], בעמ' 501).

אכן, משפט חוזר אינו "הזדמנות נוספת" גרדא שבמסגרתה טווה בעל-דין גירסת הגנה חלופית (פרשת פלינק [5], בעמ' 759). אעבור אפוא לבחון את טענותיו ואת ראיותיו של המבקש. הראיה הראשונה שעסקינן בה היא כתב-ההגנה והודעת צד ד' ששלח דבש במסגרת התביעה שהוגשה כנגד המבקש על-ידי "קרנית". מראה זו עולה כי לדבש, אשר מכר את האופנוע למבקש, לא נמסר עת רכש את האופנוע כי הוצא לגביו צו איסור שימוש. משכך, ולאור גירסתו של המבקש שלפיה אף הוא לא ידע על הצו, הרי שנלמדת האפשרות הממשית לשינוי פסיקתו של בית-משפט השלום לעניין עבירה של נהיגה ברכב שניתן עליו איסור שימוש, אם בית-המשפט שידון בעניינו של המבקש יאמץ את גירסתו, דבר שאינני נוקט לגביו כל עמדה. נראה כי עלה בידי המבקש להצביע על קיומן של "עובדות או ראיות, העשויות, לבדן או ביחד עם החומר שהיה בפני בית המשפט בראשונה, לשנות את תוצאות המשפט לטובת הנידון".

20. הסט השני של הראיות והעובדות החדשות עניינו עבירת נהיגה ללא תעודת ביטוח. אכן, לאור מכתבו של דניאל נווה והעובדה כי בתעודת הביטוח שהוצאה על שם המבקש היו יתר פרטי האופנוע, למעט מספר הרישוי, נכונים, עולה האפשרות כי המספר 01-929-17, אשר נרשם בתעודה, מקורו בטעות קולמוס. כך גם לאור מימצאי הבירור אשר נעשה כיוזמת היועמ"ש בחברת "הפול", המצביע על האפשרות כי הפקידה בחברה לא הקפידה להשוות את המספר שרשם המבקש לפרטי האופנוע. עם זאת אינני משוכנע כי בעובדות וראיות אלה, כשלעצמן, היה די כדי להקים עילה לקיומו של משפט חוזר, שהוא הליך חריג המתייחס לסיטואציה שלאחר מתן פסק-דין חלוט. כך גם בכל האמור בעבירה של שינוי זהות של רכב או של חלק של רכב. הסברו של המבקש, כשלעצמו, לעניין היות הגריו המרוח על לוחית הזיהוי תוצאה של כלוך בלבד והיעדר מניע לזיוף לאור העובדות והראיות החדשות שהביא אינם מקימים עילה לקיום משפט חוזר. נותר לנו אפוא לדון בטענת המבקש המשותפת לכל העבירות נשוא בקשה זו, ולפיה נגרם לו עיוות דין בשל ייצוג כושל של הסניגור.

21. אכן, עמדתי על כך שייצוג לקוי יכול שיהווה בנסיבות מסוימות עילה לקיומו של משפט חוזר. עם זאת ציינתי כי:

"אפשר שבא-כוחו של המבקש יכול היה לנקוט קו הגנה שונה, להביא עדים אחרים או נוספים ולהציג לעדים שאלות שונות או נוספות. גם בכך אין משום עילה לקיומו של משפט חוזר. העובדה שאופן ניהול הגנתו של המבקש לא הביא לזיכוי אינה מקנה למבקש זכות לשוב ולנסות את מזלו באמצעות עורך-דין אחר ולנהל מחדש את המשפט, שמא הפעם ייטב גורלו" (פרשת אייזון [8], בעמ' 367).

"נשיא בית המשפט העליון או המשנה לנשיא או שופט אחר של בית המשפט העליון שקבע לכך הנשיא או הרכב כאמור, רשאי, בהסכמת היועץ המשפטי לממשלה, להורות על זיכוי של נידון אם נוכח כי נתקיימה אחת העילות למשפט חוזר כאמור בסעיף קטן (א), אך לאור נסיבות הענין אין תועלת בקיומו של משפט חוזר".

א

אכן, הסכמתו של היועצמ"ש הינה אחד התנאים לזיכוי של נידון (ראו פרשת פלינק הנ"ל [5]), עם זאת בכך אין די. נדרש גם כי בית-המשפט ייווכח ש"לאור נסיבות הענין אין תועלת בקיומו של משפט חוזר". הנני סבור כי בענייננו מתקיים גם תנאי זה. השתכנעתי כי התשחית העובדתית אשר הונחה בפני בית-משפט קמא אין בה די כדי לבסס הרשעה בעבירה זו. בנוסף, כתב-ההגנה אשר הגיש רבש והודעת צד ד' ששלח במסגרת התביעה שהגישה "קרנית" כנגד המבקש, מחזקים אף הם מסקנה זו. כמו כן איני סבור כי מקום שנורה בו על קיומו של משפט חוזר בעבירה זו המתבסס על מערכת ראייתית-עובדתית זו, יסייע הדבר לשפוך אור חדש על הידוע לנו, אשר כאמור אין בו די לשם הרשעת המבקש. משכך, ולאור ההשלכות הכספיות הניכרות אשר עשויות להיות להרשעה בעבירה זו על המבקש, הנני מגיע למסקנה כי בנסיבות העניין אין תועלת בקיומו של משפט חוזר בעבירת איסור שימוש ברכב.

ב

ג

ד

התוצאה

24. התוצאה הינה אפוא שהנני מורה לזכות את המבקש מעבירת איסור שימוש ברכב, כמו כן הנני מורה על קיומו של משפט חוזר לעניין עבירת נהיגה ללא תעודת ביטוח ועבירת שינוי זהות של רכב או של חלק של רכב. המשפט יתנהל בבית-המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו.

ה

ניתנה היום, א' באדר א' תשס"ג (3.2.2003).

ו

ז